

Metodički pristup interpretaciji basne primjenom procesne drame

Zrinka Vukojević

Sveučilište u Zagrebu, Učiteljski fakultet

Metodike nastavnih predmeta

Broj rada: 61

Prethodno priopćenje

Sažetak

Basna se kao sadržaj poučavanja u vertikalno-spiralnom programiranju planira u 3. i 4. razredu osnovne škole. Budući da basna sadrži dramske elemente, uvod, zapet, rasplet i dijalog, u radu će se prikazati metodička artikulacija aktivnosti učenika i učitelja primjenom procesne drame. Cilj je rada predstaviti procesnu dramu kao učinkoviti metodički postupak u ostvarivanju odgojno-obrazovnih ishoda. Osim teorijskog prikaza procesne drame, autorica će prikazati primjer interpretacije basne primjenom procesne drame te će ukazati na raznovrsnost učeničkog metateksta koji može nastati primjenom dramskih aktivnosti.

Ključne riječi

basna; metatekst; nastava Hrvatskoga jezika; procesna drama

Uvod

Metodički pristup u ranom poučavanju jezika i književnosti podrazumijeva izbor i organizaciju odgojno-obrazovnih ishoda iz predmetnog kurikulumu zasnovanih na matičnim znanostima metodike hrvatskoga jezika (Bežen, 2008; Kolar Billege, 2020). Predmetnim kurikulumom obuhvaćene su tri međusobno povezane domene Hrvatskoga jezika: Hrvatski jezik i komunikacija, Književnost i stvaralaštvo te Kultura i mediji (NN 10/2019). Domena Književnost i stvaralaštvo zasniva se na čitanju i recepciji književnoumjetničkog teksta s ciljem stjecanja književne naobrazbe i kulture čitanja. Tekstovi su dio programske strukture nastave materinskog jezika na svim razinama školovanja te se biraju u skladu s definiranim odgojno-obrazovnim ishodima učenja (Soče, 2017).

U metodici hrvatskoga jezika afirmiralo se nekoliko vrsta metodičkog metateksta. To je tekst namijenjen analizi izvora znanja radi usvajanja odgojno-obrazovnih ishoda, a podrazumijeva metodički predložak, metodički instrumentarij, metodički priručnik, metodički esej i znanstveni rad (Bežen, Budinski, Kolar Billege, 2018). Metodički predložak je izvorni tekst čijom se analizom postižu kognitivni ciljevi i odgojno-obrazovni ishodi iz kurikulumu (Bežen, 2008). U nastavi Hrvatskoga jezika metodički predložak je pogodan tekst zasićen pojavom koju učenici trebaju upoznati u kontekstu (Kolar Billege i Budinski, 2020).

Basna se kao sadržaj poučavanja u vertikalno-spiralnom programiranju planira u trećem i četvrtom razredu osnovne škole u domeni Književnost i stvaralaštvo (NN, 10/2019). Basna je jednostavna,

kratka i sažeta književna vrsta (Čubelić, 1980) s „poučnom, moralnom porukom i alegorijskim smislom koji se otkriva u isticanju ljudskih nedostataka i mana“ (Diklić, 2009, 70). Budući da basna prikazuje općeljudske i bezvremenske vrijednosti i teme, primjerena je u odgojno-obrazovnom kontekstu, a adekvatnim metodičkim pristupom učenici mogu spoznavati njezine vrednote.

Procesnom dramom učenici stječu znanja i vještine koje su im potrebne za funkcioniranje u svakodnevnom životnim situacija. „U procesnoj drami nastajanje, igranje, doživljavanje i promišljanje dramskog svijeta i događaja u njemu u potpunoj su međuovisnosti i zbivaju se praktički istodobno“ (Gruić, 2002, str. 18). Vrijednost procesne drame kao metodičkog postupka u nastavi očituje se u stvaranju dramskog događaja i doživljaja kojim se potiču učenikove kognitivne i metakognitivne sposobnosti, razvijaju socijalne i emocionalne vještine te oponašajući situacije iz svakodnevnog života učenicima se razvijaju jezično-komunikacijske kompetencije (Pavličević-Franić, 2011).

Budući da je književnometodički predložak izvorni tekst čijom se analizom postižu kognitivni ciljevi i spoznaju književnoteorijska znanja, u radu će se prikazati interpretacija književnoumjetničkog teksta primjenom procesne drame. Cilj je rada predstaviti procesnu dramu kao učinkoviti metodički postupak u ostvarivanju odgojno-obrazovnih ishoda. Osim teorijskog prikaza procesne drame, autorica će prikazati primjer interpretacije basne primjenom procesne drame te će ukazati na raznovrsnost učeničkog metateksta koji može nastati primjenom dramskih aktivnosti.

Basna kao metodički predložak u nastavi Hrvatskoga jezika

Hrvatski jezik je u svim svojim pojavnostima i funkcijama najbitniji izvor nastave Hrvatskoga jezika (Težak, 1996). Može se pojaviti u govornim i u pisanim oblicima, a prenosi se na različite načine, odnosno sadržan je u velikom broju tekstova. „Tekst je izvor i uvir nastave hrvatskoga jezika, što znači da ta nastava polazi od teksta i tekstu se vraća, jer joj je stvaranje uspješnih govorenih i pisanih tekstova napokon i svrha“ (Težak, 1996, str. 100). „Tekst podrazumijeva sinkronizaciju svih segmenata u njezinoj strukturi, usklađivanje početnog stanja, razvoja radnje, kulminacije i kraja“ (Soče, 2017, str. 64). Promatramo li tekst u cjelini ili u dijelovima zaključujemo da tekst predstavlja temelj za analizu i razumijevanje pročitano „na različitim razinama-na razini riječi, rečenice ili pak čitavog teksta“ (Kolić-Vehovec i Muranović, 2004, str. 96). Solar (2005) naglašava da je književno djelo tekst koji treba shvatiti kao bilo koji tekst, a smisao književnoga djela se dobiva tek kada u obzir uzmemo i kontekst. Književnoumjetnički tekst služi kao metodički predložak čijom se analizom spoznaju književnoteorijska i stilistička obilježja teksta, a istovremeno se ostvaruju odgojno-obrazovni ishodi propisani Kurikulumom. Književnoumjetnički tekst kojim se koristimo u okviru domene Književnost i stvaralaštvo nazivamo književnometodičkim predloškom (Bežen, 2008). U nastavi književnosti proučavanje teksta, posebice ako je riječ o književnom tekstu koji služi kao književnometodički predložak, mora biti u skladu s načelom primjerenosti, zanimljivosti i stvaralaštva. Takvi tekstovi trebaju biti u skladu s učenikovim interesima, psihokognitivnim mogućnostima i razvojnomo dobi (Howe, 2002). Jedno od načela koje su u nastavi hrvatskoga jezika obavezno mora uzeti u obzir je načelo sadržajne, tekstovne i stilske raznolikosti. Učenik mora upoznati hrvatski jezik na raznovrsnim sadržajima, tekstovima i funkcionalnim stilovima (Težak, 1993).

Basnu kao književnoumjetnički predložak učenici spoznaju na temelju njenih osnovnih obilježja. U basnama su najčešće glavni protagonisti životinje, no to mogu biti i biljke te stvari i pojave (smrt, nebo i slično) (Sablić Tomić, 2003). U basnama se jasno očituje antropomorfizacija životinje koje posjeduju određene osobine, pripadaju nekom staležu ili se ponašaju na određen način. Životinje u basnama predstavljaju simbol pojedinih tipova ljudi te se na taj način izražava piščev stav prema istima. „Basna je, dakle, na eksplicitnoj razini priča o životinjama, a na implicitnoj o ljudima i ljudskom društvu“ (Blažetin, 2003, 9). „Jedno od obilježja basne je sažetost građe, što joj omogućuje upotreba principa apstrahiranja i apstraktnost pri komponiranju“ (Čubelić, 1980, str. 77). Iako može biti u stihovima, basna pripada pripovjednoj prozi te je odlikuju elementi epske strukture-događaj, likovi i fabula (Rosandić, 2005). Osobina apstrahiranosti dolazi do izražaja u broju epizoda. Čitava se basna zasniva na jednom cjelovitom događaju, vrlo rijetko se radi o dvama ili trima povezanim događajima. Budući da je glavno sredstvo izražavanja likova dijalog, koje je ujedno i glavno kompozicijsko sredstvo, basna je obilježena dramskim elementima (Škreb, Stamać, 1998). „U njoj se ostvaruje konflikt (karakterističan za dramski rod) koji ne poprima jače dramske razmjere i ne doživljava razvojne faze kao u dramskom djelu, ali čini jezgru fabule“ (Rosandić, 2005, str. 487). Budući da se radi o kratkoj i sažetoj epizodi, ne očekuju se veliki dramski razmjeri, međutim jasno se mogu razaznati osnovni dramski elementi-uvod, zaplet i rasplet. Uvod se svodi na jednu jednostavnu rečenicu koja jasno i bez velikih objašnjenja uvodi čitatelja u radnju *in medias res* (Prodan, 2003). Nakon toga slijedi zaplet (fabula) i rasplet koji su sročeni dijaloški, odnosno cjelovita se radnja prikazuje razgovorom likova. Osim navedenih osnovnih obilježja, basna sadrži i pouku (moral). Pouka može biti u obliku riječi, postupaka ili događaja koji govore što čovjek treba raditi i kako se treba ponašati (Bettelheim, 2000). Ahistoričnost i agografičnost su dodatne osobine basne koji ukazuju na to da je nebitno u kojem se vremenu i prostoru nalazi (Škreb, Stamać, 1998). Basna kao metodički predložak sažeto i kratko ističe važne moralne poruke, tj. ističe ljudske mane i nedostatke (Diklić, 2009).

Metodički je predložak najčešće sekundarni izvor znanja. Međutim, ako se u nastavu uključi izvorno djelo, poput pjesme ili kraće pripovijetke, ono je samim činom izbora podvrgnuto postupku oblikovanja za metodičku svrhu (Bežen, 2008). Iz navedenog proizlazi da „na predlošku svakoga teksta može nastati metatekst. Hrvatska enciklopedija definira metatekst kao eksplicitni književnokritički komentar koji uključen u književni tekst osvještava odnos teksta i izvantekstovne zbilje tematizacijom književnih postupaka“. Vrsta metateksta uvjetovana je značajkama izvornoga teksta“ (Rosandić, 2002, str. 183). Basna kao kratka prozna epska vrsta pruža mogućnost stvaranja različitih vrsta učeničkoga metateksta. Na predlošku basne mogu se oblikovati sljedeće vrste učeničkoga metateksta: raščlamba, karakterizacija likova, prepričavanje, pripovjedačka tehnika, jezik i stil (Rosadnić, 2002). Stvaranje metateksta ovisi o temeljnim obilježjima književnoga djela, u ovom slučaju basne (fabula, likovi i pouka), pripovjedačkim tehnikama (dijalog) i organizaciji teksta (alegorija). Interpretacija književnoga teksta traži učenikovo razumijevanje umjetničkoga djela. Razumijevanje basne podrazumijeva prepričavanje fabule, karakterizaciju likova i njihovih postupaka i otkrivanje pouke (Lagumdžija, 2000). Navedeno se može ostvariti primjenom procesne drame kao metodičkog postupka kojim se određuje tijek metodičke interpretacije s naglaskom na istraživanje, analiziranje, sintetiziranje i zaključivanje o pročitanome, a istovremeno se ukazuje vrijednost i primjenjivost usvojenoga znanja.

Procesna drama

U drugoj polovini 20.stoljeća u anglosaksonskim zemljama razvija se drama za odgoj. Cilj drame za odgoj je razumijevanje svijeta i uloge pojedinca u njemu (Blažeka Kokorić i sur., 2011). Glavno obilježje drame za odgoj je dramska aktivnost koja nije namijenjena javnom izvođenju već se odvija u razredu, dramskome studiju ili u terapijskim grupama kako bi se ostvarili odgojno-obrazovni ciljevi. Možemo, dakle, reći da je „drama za odgoj pokret koji se sastoji od čitave mreže raznolikih pristupa kojima je zajednička usmjerenost na oživljavanje zamišljenog dramskoga svijeta unutar grupe sudionika“ (Gruić, 2002, str. 18). Postupci i aktivnosti koji se javljaju u okviru drame za odgoj omogućuju sudionicima stvaranje i izražavanje kroz fikciju, prirodnu uporabu jezika u zamišljenim situacijama, razvoj empatije, kreativnosti i samostalnog rješavanja problema (Vukojević, 2016).

Procesna drama je relativno nov pojam u hrvatskoj odgojno-obrazovnoj praksi. Cecily O`Neill (1995) je uvela u rječnik dramske pedagogije naziv procesna drama. Osnovno obilježje procesne drame je oživljavanje dramskog svijeta tijekom procesa. Dorothy Heathcote i Gavin Bolton ističu važnost drame kao najboljeg sredstva za obnovu i vitaliziranje odgojno-obrazovnog procesa, a kao cilj drame za učenje ističu stjecanje znanja i razumijevanje života i njegovih problema kroz dramsko iskustvo (Krušić, 2014).

Dorothy Heathcote govori o „učenju kroz dramu kroz ulaženje sudionika u zamišljeni dramski svijet u kojem se suočavaju s različitim problemima“ (Gruić, 2002: 16). Gavin Bolton i Cecily O'Neill ističu da drama za odgoj služi kao medij za propitivanje društvenih, socijalnih i osobnih problema, ali i za istraživanje same dramske forme i kreativno izražavanje sudionika (Gruić, 2002). Gruić (2002, str. 18) smatra da bi „procesna drama bila drama u nastajanju, drama koja raste i izrasta“. Njezina je temeljna karakteristika proces stvaranja i oživljavanja dramskog svijeta (isto). Čubrilo, Krušić i Rimac Jurinović (2017) razlikuju stvaralačku i nastavnu procesnu dramu. Stvaralačkoj procesnoj drami je osnovni cilj poticanje kreativnosti i stvaralaštva u sklopu dramskog/kazališnog studija, dok nastavna procesna drama kreativnim i stvaralačkim postupcima potiče učinkovito poučavanje i usvajanje odgojno-obrazovnih ishoda.

Obilježja procesne drame

Za razumijevanje procesne drame u odgojno-obrazovnom procesu potrebno je prikazati kako se procesnom dramom gradi imaginarni svijet koji je istovremeno prostor za učenje u realnom svijetu. Prema Gruić (2002) bitne karakteristike procesne drame su: epizodna struktura, sudionici, odsutnost vanjske publike i voditelj u ulozi. Epizode su zaokružene cjeline koje se ne odnose na razinu priče, nego na razinu djelovanja procesne drame (Gruić, 2002, 20). Epizodna struktura procesne drame ne podrazumijeva da su epizode isprekidane ili proizvoljne, već su „epizode odabrane i strukturirane da naglašavaju ili prošlost ili sadašnjost ili budućnost“ (O`Neill, 1995, 109). Granice epizoda čine izlasci/ulasci u ulogu, promjena oblika rada (rad u paru, rad u skupini ili individualni rad), promjene mjesta i vremena radnje i sl. (Gruić, 2002). Upravo epizodna struktura procesne drame omogućava da se nekoj predmetnoj ili međupredmetnoj temi pristupi „na nekonvencionalan i originalan način koji će od učenika zahtijevati otvorenost, radoznalost i kritičko promišljanje“ (Aladrović Slovaček i sur., 2017, str. 25). Budući da epizodna struktura procesne drame omogućuje postupno gradiranje i artikuliranje dramskog svijeta, procesna drama najčešće nastaje bez pisanoga predloška. Međutim, književna djela mogu se koristiti kao ulazak u imaginarni svijet (O`Neill, 1995).

U procesnoj drami sudionici najčešće preuzimaju grupne uloge te ulaze u zamišljeni svijet (Gruić, 2002). Sudionici procesne drame stvaraju događaje i na taj način istovremeno sudjeluju u stvarnom i imaginarnom svijetu (O'Neill, 1995). Gruić (2002) navodi da procesna drama nije osuđena na grupne uloge nego se individualizirane uloge razvijaju unutar grupnih. Individualizirane uloge omogućuju razvijanje priče. Za procesnu dramu karakteristično je da čitava grupa istovremeno ulazi u zamišljeni svijet, što znači da nema promatrača ni gledatelja. Za stvaranje dramske priče sudionici ne moraju samo ulaziti u grupne uloge, moguće je individualnim radom i radom u paru stvarati dramski svijet (Gruić, 2002). U procesnoj drami sudionici „nadgledaju važne aspekte onoga što se događa u dramskome *sada*, simultano proživljavaju (stvaraju iskustvo) i organiziraju, procjenjuju i vrednuju ono što se dogodilo te stvaraju veze s drugim iskustvima. Navedene aktivnosti zahtijevaju korištenje percepcije, imaginacije, spekulacije, interpretacije te ujedno razvijaju dramske, kognitivne i socijalne vještine sudionika“ (O'Neill, 1995, str. 1).

Sudionici u procesnoj drami ne funkcioniraju ni kao publika ni kao grupa koja stvara i izvodi kazališnu predstavu (Gruić, 2002). Prema O'Neill (1995) odsutnost vanjske publike ne poništava procesnu dramu kao kazališnu formu, već sudionici procesne drame osiguravaju smisao publike i upotpunjavaju kazališnu jednadžbu. Možemo reći da sudionici u procesnoj drami preuzimaju funkcije glavnih aktera koji sudjeluju u stvaranju kazališne predstave (glumac, redatelj, pisac), ali njihov cilj nije u igranju za druge već individualni i skupni doživljaj stvaralačkog izražavanja (Gruić, 2002). U razvoju procesne drame, osim sudionika, važnu ulogu ima učitelj. Primjenom dramske tehnike *voditelj u ulozi*, odnosno kao lik u dramskom događaju, učitelj aktivno sudjeluje u procesu iskustava svojih učenika (Morgan i Saxton, 1987, str. 38). Dramska tehnika *voditelj u ulozi* najlakši je način kako učitelj zajedno s učenicima sudjeluje u dramskome svijetu. „Ulaskom u ulogu učitelj istovremeno treba sudjelovati u realnom i imaginarnom svijetu jer je njegova zadaća spajanje stvarnoga i dramskoga vremena“ (O'Neill, 1995, str. 126). Spajajući ta dva vremena učitelj učenicima omogućava refleksiju, debatiranje, traženje rješenja, misaono zaokruživanje cijele dramske priče nastale tijekom procesa (Rimac, Jurinović, 2018). Gruić (2002) navodi tipove uloga voditelja: voditelj može biti autoritarni vođa, protivnik, pripadnik grupe, pridošlica, glasnik/pregovarač i bespomoćan. „Voditelj u ulozi u procesnoj drami uključen je u grupu na osnovi ravnopravnosti, a ne nadređenosti (Gruić, 2002, str. 55).

Pri planiranju procesne drame polazi se od odgojno-obrazovnih ishoda, zatim se uzima u obzir dob učenika, njihova znanja, vještine, iskustva i motiviranost. Učitelj treba paziti na elemente priče: mjesto i vrijeme radnje (određuju kontekst odvijanja radnje), uloge za učenika i učitelja (vezane su za kontekst i radnju) te motiv koji pokreće radnju. „Cilj motiva koji pokreće radnju je pojava napetosti“ (Gruić, 2002, str. 33). O'Toole i Haseman (1988) (prema Gruić, 2002, 33) navode nekoliko načina kako stvoriti napetost: „teškim zadatkom, sukobom među likovima, očekivanim ili neočekivanim iznenađenjem, tajnom i slično“. Važna odrednica procesne drame je refleksija koja učenicima omogućava raspravljanje o doživljenome. Prema O'Neill i sur. (1988) refleksija ne mora uslijediti odmah nakon procesne drame, ista može biti i sastavni dio samoga procesa. Refleksija se može realizirati raspravom, usmenim izlaganjem ili pisanjem dnevnika, misaonih mapa i raznim oblicima dramskih aktivnosti. Budući da se refleksija najčešće provodi u završnom dijelu rada, „za nju je svakako treba izdvojiti dovoljno vremena, jer kao i iskustvo, dovodi do razumijevanja“ (O'Neill i sur., 1988, str. 17).

Procesna drama kao metodički postupak kod učenika ima višestruku funkciju. Istovremeno je komunikacijski postupak (potiče razvoj jezičnih djelatnosti), funkcionalni postupak (potiče funkcionalnu uporabu jezika), stvaralački postupak (potiče kreativno mišljenje i logičko zaključivanje) i integracijski postupak (uključuje unutarpredmetnu i međupredmetnu korelaciju). Učenik ima dojam da se igra, a odgojno-obrazovni ishodi se ostvaruju nesvjesno, kao sekundarni elementi (Pavličević-Franić, 2002).

Metodička interpretacija basne primjenom procesne drame

U svrhu razumijevanja književnoumjetničkog teksta učitelji najčešće polaze od ponovnog čitanja teksta, zatim postavljanja pitanja o tekstu te sažimanja, odnosno prepričavanja pročitano teksta. „Ovi postupci neke su od strategija čitanja koje pomažu čitaču u konstruiranju značenja teksta“ (Kolić-Vehovec i Marunović, 2004, str. 96). „Tekst je dakle poprište, slobodan prostor svojih interpretacija, a kao slobodan prostor on je i sloboda interpreta. Prostor razumijevanja teksta ne govori za sebe, već uvijek i jedino kroz interpretaciju (Figal, 1997, str. 15). Prema Grosman (2010) interpretacija je najapstraktnija razina čitanja jer je tekst neprestano otvoren novim interpretacijama. Rosandić (2005) ističe kako je za interpretaciju važna razrada psihološko-spoznajnog aspekta koji naglašava estetski doživljaj i estetsku spoznaju. Navedeno se očituje u kombinaciji emocionalne, fantazijske, asocijativne, misaone dimenzije te literarnog i životnog iskustva učenika. Aktivnom komunikacijom s djelom, učenik usvaja vrijednosti nekog djela i na taj način ulazi u stvaralački proces, istražuje, otkriva i postaje sudionik u autorovu stvaralačkom radu (Soče, 2017).

Nastava književnosti mora biti stvaralačka kako za učenika tako i za učitelja, a rad na primjerenom i zanimljivom metodičkom predlošku otvara niz mogućnosti za stvaralačke postupke u procesu ostvarivanja odgojno-obrazovnih ishoda. Basna može imati veliku odgojnu ulogu u životu učenika ukoliko je znamo korisno aktualizirati, odnosno sadržajno je realizirati da bude bliska životu i doživljaju djeteta (Lagumdžija, 2000).

S obzirom na strukturu basne te karakteristike procesne drame, autorica će prikazati interpretaciju basne Žablje priče, Zorana Katića, primjenom procesne drame. Autorica ovoga rada je sudjelovala na dramskoj radionici Teatra Tirena na kojoj se provela navedena interpretacija. U nastavku autorica će prikazati artikulaciju procesne drame i ukazati koje vrste učeničkog metateksta nastaju primjenom dramskih aktivnosti.

Tablica 1.

Domena	Književnost i stvaralaštvo
Nastavna jedinica	Žablje priče, Zoran Katić-interpretacija basne

Odgojno-obrazovni ishodi	<p>OŠ HJ B.4.1. Učenik izražava doživljaj književnoga teksta u skladu s vlastitim čitateljskim iskustvom.</p> <p>OŠ HJ B.4.2. Učenik čita književni tekst i objašnjava obilježja književnoga teksta.</p> <p>OŠ HJ B.4.4. Učenik se stvaralački izražava potaknut književnim tekstom, iskustvima i doživljajima.</p>
Odgojno-obrazovni ishodi aktivnosti	<p>Učenik odgovara na pitanja o basni <i>Žablje priče</i> cjelovitom rečenicom.</p> <p>Učenik razlikuje basnu od bajke i pjesme.</p> <p>Učenik izražava svoje stavove na učiteljev poticaj.</p> <p>Učenik izdvaja likove u basni <i>Žablje priče</i> i smješta ih u komunikacijski kontekst.</p> <p>Učenik izdvaja osobine likova iz basne <i>Žablje priče</i>.</p> <p>Učenik otkriva pouku basne <i>Žablje priče</i>.</p> <p>Učenik povezuje pouku basne s vlastitim iskustvom.</p> <p>Učenik glumi u dramatizacijama.</p>
Odgojno-obrazovna očekivanja međupredmetnih tema:	<p>osr A.2.2. Upravlja emocijama i ponašanjem.</p> <p>osr A.2.3. Razvija osobne potencijale.</p> <p>osr B.2.2. Razvija komunikacijske kompetencije.</p> <p>uku A.2.3. Učenik se koristi kreativnošću za oblikovanje svojih ideja i pristupa rješavanju problema.</p> <p>uku A.2.4. Učenik razlikuje činjenice od mišljenja i sposoban je usporediti različite ideje.</p> <p>uku B.2.4. Na poticaj učitelja, ali i samostalno, učenik samovrednuje proces učenja i svoje rezultate te procjenjuje ostvareni napredak.</p> <p>uku C.2.4. Učenik se koristi ugodnim emocijama i raspoloženjima tako da potiču učenje i kontrolira neugodne emocije i raspoloženja tako da ga ne ometaju u učenju.</p> <p>uku D.2.2. Učenik ostvaruje dobru komunikaciju s drugima, uspješno surađuje u različitim situacijama i spreman je zatražiti i ponuditi pomoć.</p> <p>goo A.2.1. Ponaša se u skladu s ljudskim pravima u svakodnevnom životu.</p> <p>goo B.2.1. Promiče pravila demokratske zajednice.</p> <p>goo B.2.2. Sudjeluje u odlučivanju u demokratskoj zajednici.</p>
<p>Korelacija: Unutarpredmetna: Hrvatski jezik i komunikacija</p> <p>Kultura i mediji</p>	<p>OŠ HJ A.4.1. Učenik razgovara i govori u skladu s komunikacijskom situacijom.</p> <p>OŠ HJ A.4.2. Učenik sluša različite tekstove, izdvaja važne podatke i prepričava sadržaj poslušanoga teksta.</p> <p>OŠ HJ A.4.3. Učenik čita tekst i prepričava sadržaj teksta služeći se bilješkama.</p> <p>OŠ HJ C.4.1. Učenik izdvaja važne podatke koristeći se različitim izvorima primjerenima dobi.</p>

Tablica 2.

Tijek nastavnog sata		
Aktivnost učitelja i učenika	Učenički metatekst	Nastavne metode i oblici rada
<p>1. Aktivnost Učitelj će dočekati učenike i predstaviti im se kao sudac. Učitelj će na PPT prikazati fotografiju sudnice i postaviti pitanje <i>Što prikazuje fotografija?</i> kako bi učenike uveo u zamišljeni dramski svijet. Učitelj usmjerava razgovor o značenju riječi <i>sudac, pomagač sudskog istražitelja, branitelj, tužitelj, lakovjeran</i>. Preuzimanjem uloga (žaba, djevojčica, seljak, tužitelji u ime djevojčice, tužitelji u ime seljaka, branitelji žabe, branitelji seljaka, branitelji djevojčice) učenici će zajedno s učiteljem stvarati dramsku priču.</p>		<p>Nastavne metode: -razgovor, -demonstracija Dramske aktivnosti: -učitelj u ulozi - učenici u ulozi Oblici rada: -individualni rad -rad u skupini</p>
<p>2. Aktivnost Učitelj će u ulozi suca interpretativnim čitanjem uspostaviti kontakt između učenika i književnoga djela. Učitelj će postavljati pitanja kako bi usmjerio učenike na pojam basne i njena obilježja: · <i>Poštovani, podsjeća li Vas ovaj događaj na pjesmu?</i> · <i>Na što Vas podsjeća?</i> · <i>Po čemu ste to zaključili?</i></p>	<p>Objašnjenje književne vrste Učenik će čitanjem teksta uočiti obilježja basne.</p>	<p>Nastavne metode: -čitanje ,slušanje, razgovor Dramske metode: -učitelj u ulozi - učenici u ulozi</p>
<p>3. Aktivnost Učenik u ulozi pomoćnika sudskog istražitelja dijeli metodički predložak ostalim učenicima u ulogama. Učenici čitaju basnu (Prilog 1.) Učenici u ulogama izražavaju doživljaj basne te odgovaraju na postavljena pitanja:</p> <p><u>Pitanje tužiteljima u ime djevojčice:</u> <i>Zašto djevojčica tuži žabu? Objasnite.</i> <u>Pitanje tužiteljima u ime seljaka:</u> <i>Zašto seljak tuži žabu? Objasnite.</i> <u>Pitanje braniteljima žabe:</u> <i>Zašto mislite da bi žabu trebalo osloboditi navedenih optužbi?</i></p>	<p>Tumačenje fabule u cjelini Sagledavanjem uzročno-posljedične veze između događaja i ponašanja likova učenik će moći sveobuhvatno doživjeti djelo.</p>	<p>Nastavne metode: -čitanje, slušanje, razgovor Dramske aktivnosti: -učitelj u ulozi - učenici u ulozi Oblici rada: -rad u skupini</p>

4. Aktivnost

Vođenim dramskim aktivnostima učenici će uvidjeti redoslijed događaja i otkriti vrline i mane likova. Pitanja i aktivnosti usmjerene su na prijenos značenja kako bi učenici osvijestili realne životne situacije.

Učenik u ulozi (pomoćnik sudskog istražitelja) će sažeto prepričati najvažnije događaje.

Učenici u ulozi (djevojčica i žaba) će improvizirati prizor.

Učenici u ulozi (tužitelji u ime djevojčice) odgovaraju na pitanja učitelja u ulozi suca (Prilog 2.)

Učenik u ulozi (djevojčica) će prepričati redoslijed događaja.

Sažeto prepričavanje

Učenik izdvaja najvažnije događaje iz basne.

Prepričavanje s promjenom gledišta

Dramska aktivnost *Improvizacija* prenosi susret žabe i djevojčice iz teksta u dramski oblik.

Prepričavanje na temelju pitanja

Kako bi mogli pratiti odvijanje fabule učenici sukcesivno i na temelju pismenih pitanja uspostavljaju slijed događaja.

Tumačenje epizoda

Kako bi mogli otkriti osobine lika učenici sukcesivno i pismeno uspostavljaju slijed epizoda i otkrivaju osobine lika.

Karakterizacija likova

Redoslijed događaja omogućuje uočavanje osobine likova (3. i 4. pitanje).

Prepričavanje s promjenom gledišta

Dramska aktivnost *Vrući stolac* prenosi tekst jednoga lika u dramski oblik. Preuzimajući dijelove teksta kao vlastiti tekst učenik ponire u ustrojstvo teksta i uživlja se u njegov svijet.

Karakterizacija likova

Učenik će dramskom aktivnošću *Vrući stolac* ukazati na obilježja lika.

Prepričavanje na temelju pitanja

Kako bi mogli pratiti odvijanje fabule učenici sukcesivno i na temelju pismenih pitanja uspostavljaju slijed događaja.

Tumačenje epizoda

Kako bi mogli otkriti osobine lika učenici sukcesivno i pismeno uspostavljaju slijed epizoda.

Nastavne metode:

-čitanje, slušanje, pisanje, razgovor

Dramske aktivnosti:

- učitelj u ulozi
- učenici u ulozi,
- improvizacija
- vrući stolac

Oblici rada:

- individualni rad
- rad u paru
- rad u skupini

5. Aktivnost Učenici u ulogama (tužitelji i branitelji) će na osnovi interpretacije i analize likova, njihovih postupaka i govora pripremiti završni govor pomoću misaone mape.	Prepričavanje na temelju natuknica Učenici će pomoću misaone mape odrediti osobine likova prema slijedu događaja i donijeti presudu za žabu.	Nastavne metode: -govorenje, slušanje Dramske aktivnosti: -učitelj u ulozi, učenici u ulozi Oblici rada: -rad u skupini
6 . Aktivnost Učenici u ulozi (porotnici) će stati u prostor u dijagonali. Učenici će na taj način iskazati presudu o tome tko je kriv i zašto. Učenici će zajedno s učiteljem formulirati pouku basne.	Tumačenje idejnih poruka	Nastavne metode: -govorenje, slušanje Dramske aktivnosti: -učitelj u ulozi, učenici u ulozi Oblici rada: -individualni rad

Iz navedenog primjera možemo zaključiti kako basna i procesna drama u zajedničkom djelovanju potiču nastanak učeničkog metateksta (Tablica 3.) koji pridonosi razumijevanju književnoga djela. Za proces doživljavanja i razumijevanja basne kao književnoumjetničkog teksta važnu ulogu imaju motivacija, imaginacija, znatiželja i vlastito iskustvo koje se mogu realizirati dramskim aktivnostima unutar procesne drame.

Tablica 3. Vrste učeničkog metateksta nastale primjenom procesne drame

Procesna drama	Učenički metatekst
2. Aktivnost	Objašnjenje književne vrste
3. Aktivnost	Tumačenje fabule u cjelini
4. Aktivnost	Sažeto prepričavanje Prepričavanje s promjenom gledišta Prepričavanje na temelju pitanja Tumačenje epizoda Karakterizacija likova
5. Aktivnost	Prepričavanje na temelju natuknica
6. Aktivnost	Tumačenje idejnih poruka

Zaključak

Basna je kraća prozna vrsta s moralnom poukom i alegorijskim smislom koji se otkriva u isticanju ljudskih osobina. Basna je specifičan književni tekst jer svojim prenesenim načinom izražavanja traži od čitatelja da prodire u njene slojeve i „dosegne neku općevažeću istinu“ (Lagumdžija, 2000, str. 22). Za uspješnu interpretaciju basne potrebno je da učenici razumiju basnu što je kod učenika moguće tek kada „dijete nauči općenite pojmove, poput hrabrosti, dobrote, marljivosti, poštenja i slično (Težak, 1997, str. 13). Kada učenici dosegnu potrebnu kognitivnu razinu basna može postati primjereni sadržaj za ostvarivanje ključnih kompetencija koje se razvijaju procesom učenja i poučavanja.

Basna je dobar metodički predložak kojim se uz adekvatan metodički pristup mogu ostvariti razni odgojno-obrazovni ciljevi. Postupak interpretacije potrebno je strukturirati na način da učenikovo životno iskustvo bude podloga za razumijevanje alegoričnog značenja basne. Dramski pristup u odgojno-obrazovnom procesu otvara bezbrojne mogućnosti za učenike i učitelje.

Budući da se nastava književnosti promatra s umjetničkog aspekta, procesna drama kao metodički postupak u interpretaciji književnoga djela otvara učenicima i učiteljima komunikacijske, stvaralačke i integracijske mogućnosti. Osnovno obilježje procesne drame je da uključuje sve sudionike nastave, a znanja, vještine i sposobnosti učenici razvijaju vlastitom aktivnošću. Vrijednost procesne drame odnosi se na stvaranje dramskog događaja i doživljaja upravo u autentičnom trenutku zbivanja što je pogodno za svako učenje i poučavanje i razvoj socijalnih vještina.

U radu je prikazano kako korelacija basne i procesne drame stvara raznovrsne učenikove metatekstove. Iz njihovog suodnosa nastali su sljedeći učenički metatekstovi: objašnjenjem književne vrste učenik proširuje znanje; tumačenjem fabule u cjelini učenik reproducira pročitano; sažetim prepričavanjem učenik povezuje i sređuje podatke o tekstu; prepričavanjem s promjenom gledišta učenik razvija sposobnost uviđanja uzročno-posljedičnih veza; prepričavanjem na temelju pitanja učenik uočava važne pojedinosti i međusobne odnose; karakterizacijom likova učenik dolazi do novih informacija i spoznaja o liku; prepričavanjem na temelju natuknica učenik razvija sposobnost odvajanja bitnoga od manje bitnoga i tumačenjem idejnih poruka učenik stvara mogućnost preoblikovanja stečenih informacija u nove oblike i sadržaje. Interpretacija književnoga djela primjenom procesne drame pruža učeniku literarno zadovoljstvo u nastavi književnosti i istovremeno razvija djetetov govorni izraz i bogati rječnik.

Navedeni primjer interpretacije basne primjenom procesne drame ukazuje na kreativan pristup interpretaciji djela koji može pridonijeti razvoju čitalačke pismenosti i utjecati na učenikovu percepciju i stavove u širem društvenom kontekstu. Procesnom dramom kao adekvatnim metodičkim postupkom željeli smo pokazati kako basna kao nositelj komunikacijskih i moralnih vrijednosti, pomaže učeniku razumijevanje smisla pročitano, izražavanje vlastitog doživljaja i mišljenja o pročitano, otkrivanje novih percepcija i stavova u širem kulturološkom društvenom kontekstu te istovremeno razvijajući funkcionalnu uporabu jezika.

Prilog 1.

Žablje priče

Zaluta žaba među ljude i zakrekeće. Spazi je neka djevojčica i vikne:

- Žaba!
- Nisam žaba nego začarani kraljević!- reče žaba u šali. – Ali ako me poljubiš, čarolija će nestati i odvest ću te u najljepši dvorac na svijetu.

Djevojčica povjeruje i poljubi žabu. Žabi bilo malo neugodno te nastavi:

- Šalila sam se, ali sada ću ti otkriti pravu istinu: nisam žaba nego krava! Davala sam najviše mlijeka u selu, pa su me zli i zavidni susjedi začarali i pretvorili u žabu. Tako idem svijetom i krekećem da svi vide kako završavaju oni najbolji!

Djevojčica ode u selo i svima ispriča o začaranoj kravi. Sutradan dođe neki seljak i kaže žabi:

- Svi govore da nisi žaba, nego krava!
- Istina je – odvrati žaba. – Ako me odneseš do najbliže močvare, čim dotaknem vodu, opet ću se pretvoriti u kravu. Imat ćeš mlijeka koliko ti srce želi!

Seljak povjeruje i odnese žabu do močvare. Kada žaba skoči u vodu i otpliva na sigurno, zakrekeće:

- Glupane! Zar ne shvaćaš da vam se smijem i rugam! Kad ste tako lakovjerni, što mi drugo preostaje? Više vjerujete svakakvim pričama i glasinama nego onome što vidite. Sam nađi istinu i zaključi tko sam... I vjeruj sebi, a ne drugima!

Zoran Katić, sudski istražitelj

Prilog 2.

TUŽITELJI U IME DJEVOJČICE

1. Koga je djevojčica ugledala među ljudima?
2. Objasnite kako je žaba prvi put prevarila djevojčicu?
3. Je li djevojčica povjerovala žabi?
4. Što dokazuje tvrdnju da joj je povjerovala?

BRANITELJI ŽABE

1. S kojom je namjerom žaba rekla djevojčici da je kraljević?
2. Kako se osjećala žaba kad ju je djevojčica poljubila?
3. Što dokazuje taj osjećaj neugode?
4. Je li žaba mislila da će joj šala uspjeti?

Prilog 3.

TUŽITELJI U IME SELJAKA

1. Od koga je seljak saznao da je nedaleko žaba koja tvrdi da je krava?
2. Opišite kako je žaba prevarila seljaka?
3. Zašto seljak nosi žabu u baru?
4. Ima li seljak koristi od toga da se žaba pretvori u kravu?

BRANITELJI ŽABE

1. Zašto žaba traži od seljaka da je odnese u baru?
2. Koju osobinu ona ima kad se toga sjetila?
3. Zašto seljak nosi žabu u baru?
4. Obrazložite kako seljak ima koristi od toga da se žaba pretvori u kravu?

Literatura

Aladrović Slovaček, K. (2012). Jezične kompetencije učenika u hrvatskoj nastavi u inozemstvu. *Napredak*, 153(2), 163-185.

Bettelheim, B. (2000). *Smisao i značenje bajki*. Zagreb: Roditeljska biblioteka.

Bežen, A. (2008). *Metodika-znanost o poučavanju nastavnog predmeta*. Zagreb: Profil.

Bežen, A., Budinski, V. i Kolar Billege, M. (2018). *Što, zašto, kako u poučavanju hrvatskoga jezika. Metodički praktikum nastave hrvatskoga jezika u nižim razredima osnovne škole*. Zagreb: Profil-Klett i Učiteljski fakultet Sveučilišta u Zagrebu.

Blažeka Kokorić, S., Majdak, M. i Rumenović, T. (2011). Primjena odgojne drame u radu s maloljetnim počiniteljima kaznenih djela. *Kriminologija & socijalna integracija: časopis za kriminologiju, penologiju i poremećaje u ponašanju*, 19(1), 99-110.

Blažetin, S. (2003). O basnama. U A. Pintarić (ur.), *Zlatni danci 4 – Basne. Zbornik radova s međunarodnog znanstvenog skupa*, (str. 9-13). Osijek: Pedagoški fakultet Osijek.

Budinski, V. i Kolar Billege, M. (2017). Komunikacijski metodički sustav u nastavi Hrvatskoga jezika. U L. Srećko, L. Grubišić Belina (ur.) *Izazovi nastave Hrvatskoga jezika*, (str. 26-35). Zagreb: Školska knjiga.

Čubelić, T. (1980). *Narodne pripovijetke*. Zagreb: Zrinski.

Čubrilo, S., Krušić, V. i Rimac Jurinović, M. (2017). *Odgoj za građanstvo, odgoj za život. Priručnik aktivnih metoda za građanski odgoj i obrazovanje s primjerima dobre prakse*. Zagreb: Školska knjiga i Hrvatski centar za dramski odgoj.

Diklić, Z. (2009). *Književnoznanstveni i metodički putokazi nastavi književnosti*. Zagreb: Školska knjiga.

Figal, G. (1997). *Smisao razumijevanja*. Zagreb: Matica hrvatska.

Grosman, M. (2010). *U obranu čitanja: čitatelj i književnost u 21. stoljeću*. Zagreb: Algoritam.

Gruić, I. (2002). *Prolaz u zamišljeni svijet. Procesna drama ili drama u nastajanju. Priručnik za odgajatelje, učitelje, nastavnike i sve one koji se bave dramskim radom s djecom i mladima*. Zagreb: Golden marketing.

Howe, M.J.A. (2002). *Psihologija učenja*. Jastrebarsko: Naklada „Slap“.

Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje. Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2021. Pristupljeno 2.5.2022.

Kolar Billege, M. (2020). *Sadržaj, ishodi i vrednovanje u Hrvatskome jeziku-metodički pristup*. Zagreb: Sveučilište u Zagrebu, Učiteljski fakultet.

Kolar Billege, M. i Budinski, V. (2020). Poslovice kao metodički predlošci za ostvarivanje odgojno-obrazovnih ishoda u nastavi Hrvatskoga jezika u primarnom obrazovanju. U K. Čeliković (ur.), *Dani hrvatske knjige i riječi*, (str. 55-66). Subotica: Hrvatska čitaonica Subotica i Zavod za kulturu vojvođanskih Hrvata.

Kolić-Vehovec, S. i Muranović, E. (2004). Evaluacija treninga recipročnog poučavanja strategija čitanja. *Suvremena psihologija*, 1, 95-108.

Krušić, V. (2014). Opće paradigme moderne dramske pedagogije. *Glasilo hrvatskog centra za dramski odgoj*. XIV. (18),. 15-25.

Kurikulum za nastavni predmet Hrvatski jezik za osnovne škole i gimnazije (NN 10/2019)

Lagumdžija, N. (2000). *Basna u osnovnoškolskoj nastavi književnosti*. Zagreb: Hena.

Morgan, N. i Saxton, J. (1987). *Teaching Drama. A mind of many wonders*. Avon: The Bath Press.

O'Neill i sur. (1988). *Drama guidelines*. Oxford: Heinemann Educational Book Ltd.

O'Neill, C. (1995). *Drama Worlds. A Framework for Process Drama*. Portsmouth: Heinemann.

Pavličević-Franić, D. (2011). *Jezikopisnice, rasprave o usvajanju, učenju i poučavanju hrvatskoga jezika u ranojezičnome diskursu*. Alfa d.d.

Prodan, J. (2003). *Stilski elementi u basnama*. U A. Pintarić (ur.), *Zlatni danci 4 – Basne*. Zbornik radova s međunarodnog znanstvenog skupa, (str. 15-21). Osijek: Pedagoški fakultet Osijek.

Rimac Jurinović, M. (2018). *Procesna drama u kurikulumu suvremen škole*. (Doktorska disertacija). Zagreb: Filozofski fakultet Sveučilište u Zagrebu.

Rosandić, D. (2005). *Metodika književnoga odgoja*. Zagreb: Školska knjiga.

Rosandić, D. (2002). *Od slova do teksta i metateksta*. Zagreb: Profil.

Sablić Tomić, H. (2003). Tipologija basne. U A. Pintarić (ur.), *Zlatni danci 4 – Basne. Zbornik radova s međunarodnog znanstvenog skupa*, (str. 209–215). Osijek: Pedagoški fakultet Osijek.

Sočo, S. (2017). Tekst kao jezičnometodički predložak spoznajnih aktivnosti razumijevanja i tumačenja pročitano. *Hrvatski*, god. XV, br.1-2, 63–73.

Solar, M. (2005). *Teorija književnosti*. Zagreb: Školska knjiga.

Škreb, Z., Stamać, A. (1998). *Uvod u književnost-teorija, metodologija*. Zagreb: Nakladni zavod Globus.

Težak, D. (1997). *Basna kao dječja lektira*. Zagreb: Divič.

Težak, S. (1996). *Teorija i praksa nastave Hrvatskoga jezika 1*. Zagreb: Školska knjiga.

Vukojević, Z. (2016). Mišljenje učitelja razredne nastave o primjeni dramskih postupaka u nastavi hrvatskoga jezika: kvalitativna analiza. *Napredak*, 157(3), 361–377.

2nd International Scientific and Art Faculty of Teacher Education University of Zagreb Conference
Contemporary Themes in Education – CTE2 - in memoriam prof. emer. dr. sc. Milan Matijević, Zagreb, Croatia

Interpreting fables using process drama

Abstract

The fable is planned as the content of teaching in the 3rd and 4th grade of primary school. Considering fables carry elements of drama such as introduction plot, denouement and dialogue, the paper will present a methodical articulation using process drama. The aim of this paper is to present process drama as an effective methodological approach in achieving education outcomes. In addition to theoretical views of process drama, the author will present an example of the interpretation of fable using process drama and will point out the diversity of pupils metatext that can be created by applying drama activities.

Key words

Croatian language education; fable; metatext; process drama

